

«Si hi ha un tema singular que recorre tota l'obra de Julian Barnes és la dificultat de capturar la veritat, la subjectivitat de la memòria, la relativitat de tot coneixement. (...) Mentre en les primeres obres examinava la nostra limitada habilitat per comprendre altres persones i altres temps, a *El sentit d'un final* mostra les maneres com la gent distorsiona o retalla el passat en un intent de mitificar les seves vides.»

— Michiko Kakutani, *The New York Times*

«Una novel·la tan bella i densa com breu que, merescudament, va obtenir el cobejat Premi Man Booker.» — Carles Geli, *El País*

«Vol demostrar que estem molt equivocats quan ens pensem que coneixem la veritat sobre el que vivim.» — Sergi Sánchez, *El Periódico*

«En aquest llibre bell i condensat, que vol ser el relat d'un narrador de qui no ens podrem fiar, un *thriller* tràgic i una reflexió sobre el temps com a potència destructora i la memòria com a elaborat autoengany, destaca la construcció d'una veu que, entre el sarcasme i la sinceritat descarnada, [Barnes] descriu una vida fútil, que només mereix ser explicada després de cometre un acte ignominiós en forma de carta enverinada.» — Sergi Sánchez, *El Periódico*

«El seu efecte és inquietant –més encara per haver estat escrita amb la lucidesa habitual de Barnes–. No es deixi enganyar per la brevetat: conté un misteri tan profundament arrelat com el més remot dels records.» — Anita Brookner, *Daily Telegraph*

«Tiene, entre otras virtudes, la de incitar a una segunda lectura con la esperanza de encontrar las respuestas que no ofrece la primera. [...] No dejen de leer esta fascinante historia de Julian Barnes.»
— Luis M. Alonso, *La Nueva España*

El sentit d'un final

Angle 25

1

Títol original: *The Sense of an Ending*

© Julian Barnes 2011

© Alexandre Gombau i Arnau, per la traducció

© Ron Case (Getty Images), per la foto de contraportada

© 9 Grup Editorial, per l'edició
Angle Editorial
Muntaner, 200, àtic 8a / 08036 Barcelona
T. 93 363 08 23
www.angleeditorial.com
angle@angleeditorial.com

Primera edició en la col·lecció Narratives: novembre de 2012

Primera edició en la col·lecció Angle 25: juny de 2017

ISBN: 978-84-15307-76-1

DL B 12503-2017

Imprès a Romanyà Valls SA

No és permesa la reproducció total o parcial d'aquest llibre,
ni la incorporació a unw sistema informàtic,
ni la transmissió en cap forma ni per cap mitjà,
sigui electrònic, mecànic, per fotocòpia, per gravació o altres mètodes,
sense el permís previ i per escrit dels titulars del copyright.

El sentit d'un final

Julian Barnes

Traducció
d'Alexandre Gombau i Arnau

 25^è Angle Editorial
1992-2017

Per a Pat

I

Recordo, sense cap ordre en concret:

- un canell que brillava per la part interior;
- vapor sortint d'una aigüera molla en llançar-hi a dins, entre rialles, una paella roent;
- gotes d'esperma giravoltant en una pica, abans de ser empassades i recórrer tota l'alçada d'una casa alta;
- un riu fluïnt cap amunt, contra tota lògica, amb l'aigua il·luminada per mitja dotzena de llanternes frenètiques;
- un altre riu, ample i gris, amb la direcció del corrent amagada per un fort vent que n'arriba la superfície;
- aigua d'una banyera que fa estona que s'ha refredat rere una porta tancada.

Això últim de fet no ho vaig veure, però el que s'acaba recordant no és sempre el mateix que el que s'ha presenciat.

Vivim un temps concret, que ens emmarca i ens modela, però mai no l'he acabat d'entendre gaire. I no em refereixo pas a les teories sobre com es desdobra o es replega, ni al fet que en puguin existir versions paral·leles. No, em refereixo al temps normal, el dia a dia, que els rellotges de tot tipus

ens asseguruen que transcorre amb regularitat: tic-tac, clic-clac. Hi ha res més creïble que una busca dels segons? I, tanmateix, només ens cal el més petit plaer o dolor per adonar-nos de la mal·leabilitat del temps. Hi ha emocions que l'acceleren, d'altres l'alenteixen; ara i adés, sembla que desapareix... fins que finalment sí que desapareix de debò, per no tornar mai més. No m'interessa gaire la meva època d'estudiant, i no l'enyoro pas. Però a l'escola és on va començar tot, de manera que necessito tornar breument a alguns fets que han acabat convertint-se en anècdotes, a uns records aproximats que el temps ha deformat en certeses. Com que ja no puc estar segur dels fets reals, almenys puc ser fidel a les impressions que han causat. Més enllà d'això, no hi puc fer més.

Érem tres, i amb ell, llavors, vam ser quatre. No ens esperàvem aquest increment: les colles i grupets feia temps que ja estaven formats, i ja començàvem a imaginar-nos la vida després de l'escola. Es deia Adrian Finn, un xaval alt i tímid, que al principi mantenia la mirada baixa i es tancava en si mateix. El primer parell de dies, amb prou feines ens hi vam fixar: a la nostra escola no es feien cerimònies de benvinguda, i encara menys el contrari, les quintades als nous. Simplement vam prendre nota de la seva presència i vam esperar.

S'hi van interessar més els professors que no pas nosaltres. Havien d'esbrinar la seva intel·ligència i sentit de la disciplina, avaluar si havia rebut una bona formació fins ara i si potser era «mereixedor» d'una beca. El tercer matí d'aquell trimestre de tardor, teníem classe d'història amb el bonàs d'en Joe Hunt; repulsivament afable en el seu ves-

tit de tres peces, era un professor que basava el seu sistema de control a mantenir una dosi suficient però no excessiva d'avorriments.

—Bé, deuen recordar que els vaig demanar que fessin unes lectures introductòries sobre el regnat d'Enric VIII. —En Colin, l'Alex i jo ens vam mirar fent una ganyota, amb l'esperança que la pregunta, com la mosca d'un pescador, no anés a petar damunt d'un de nosaltres—. Qui ens pot fer cinc cèntims de l'època? —Va treure les seves conclusions a partir de les nostres mirades esquives—. I doncs, en Marshall, potser? Com descriuria vostè el regnat d'Enric VIII?

L'alleujament que vam sentir va ser més gran que la curiositat per la rèplica, perquè en Marshall era un cap de carbas prudent, que no tenia la inventiva de la veritable ignorància. Va buscar les possibles dificultats ocultes de la pregunta abans de trobar per fi una resposta.

—Hi va haver un cert desassossec, senyor.

Un esclat de rialles amb prou feines dissimulades; a en Hunt mateix gairebé se li va escapar un somrius.

—Podria explicar-se?

En Marshall va assentir lentament, tot i que amb una mica més d'èmfasi, i va decidir que no era el moment per a la prudència.

—Diria que hi va haver un gran desassossec, senyor.

—En Finn, doncs. Què sap vostè d'aquest període?

El nou seia una fila per davant meu i a l'esquerra. No havia mostrat cap mena de reacció a les imbecilitats d'en Marshall.

—Em temo que no gaire, senyor. Però hi ha una línia de pensament que diu que l'únic que es pot afirmar realment de qualsevol esdeveniment històric... fins i tot de l'esclat de la

Primera Guerra Mundial, per exemple... és que «alguna cosa va passar».

—Vaja, què diu, ara!? Bé, això em deixaria sense feina, oi?
—Després d'algunes rialles llagoteres, en Joe Hunt va perdonar la nostra mandra vacacional i ens va inflar el cap amb les matances del sobirà polígam.

A la següent pausa, vaig anar a buscar en Finn.

—Em dic Tony Webster. —Em va mirar amb cautela—. Bona sortida amb en Hunt. —Semblava que no sabia a què em referia—. Allò d'«alguna cosa va passar».

—Ah. Sí. M'ha decebut una mica que no ho agafés.

No era això el que figurava que havia de dir.

Un altre detall que recordo: nosaltres tres, com a símbol de la nostra complicitat, solíem dur el rellotge a la part interior del canell. Era una excentricitat, és clar, però potser alguna cosa més. Feia que el temps semblés un assumpte personal, fins i tot secret. Esperàvem que l'Adrian es fixés en aquella dèria i ens seguís la veta; però no ho va fer.

Més tard, aquell mateix dia (o potser un altre), vam tenir una sessió doble d'anglès amb en Phil Dixon, un professor jove acabat d'arribar de Cambridge. Li agradava fer servir textos contemporanis i, d'improvís, demanava alguna intervenció.

—«Néixer, copular i morir»... d'això és de l'únic que es tracta, segons T. S. Eliot. Algun comentari?

Una vegada va comparar un heroi shakespearità amb Kirk Douglas a *Espàrtac*. I recordo com, quan vam analitzar la poesia de Ted Hughes, va decantar el cap amb certa pedanteria i va mussitar:

—Naturalment, tots ens preguntem què passarà quan es quedi sense animals.*

De vegades se'ns adreçava dient-nos «senyors». I nosaltres l'adoràvem, és clar.

Aquella tarda ens va lliurar un poema sense títol, ni data ni nom de l'autor enlloc, i ens va donar deu minuts per estudiar-lo. En acabat, ens va fer preguntes.

—Comencem per vostè, Finn? De manera senzilla, de què diria vostè que tracta aquest poema?

L'Adrian va alçar la vista del pupitre.

—D'Eros i Tànatos, senyor.

—Hum. Endavant.

—De sexe i mort —va continuar en Finn, com si no fossin únicament els ceballots de l'última fila els que no entenien el grec—. O d'amor i mort, si li agrada més. El principi eròtic, en tot cas, que entra en conflicte amb el principi de la mort. I el que resulta d'aquest conflicte, senyor.

Probablement, jo devia semblar més impressionat del que en Dixon considerava saludable.

—Webster, il·lustri'ns una mica més.

—Jo em pensava que simplement era un poema sobre l'òliba d'un paller, senyor.

Aquesta era una de les diferències entre nosaltres tres i el nostre nou amic. En general, ens anava la conya, menys quan ens posàvem seriosos. I ell en general era seriós, menys quan es posava a fer conya. Ens va costar captar-ho.

---

* Poeta i autor de llibres infantils anglesos (1930-1998). Als poemes de la seva primera època abunden les metàfores sobre la innocència dels animals i la bellesa i violència del món salvatge. (*N. del T.*)

L'Adrian es va deixar adoptar pel nostre grup, sense reconèixer que en el fons era el que volia. O potser no. Tampoc és que canviés la seva manera de pensar per adaptar-se a la nostra. Durant la pregària matinal, se'l podia sentir afegint-se a les respostes, mentre que l'Alex i jo simplement fèiem veure que les dèiem, i en Colin s'estimava més tirar per la sornegueria amb entusiastes exclamacions de fanàtic religiós. Tots tres consideràvem els esports escolars un pla feixista secret per reprimir-nos l'impuls sexual; l'Adrian es va apuntar al club d'esgrima i feia salt d'alçada. Nosaltres érem agressivament desafinats; ell venia a l'escola amb clarinet. Si en Colin censurava la família, jo em mofava del sistema polític i l'Alex posava objeccions filosòfiques a la percepció de la realitat, l'Adrian seguia el seu propi criteri (al principi, si més no). Feia l'efecte que tenia conviccions. Nosaltres també; el que passa és que nosaltres volíem creure en les nostres coses, més que no pas en allò que havien decidit per nosaltres. Vet aquí la raó del nostre escepticisme purificador.

L'escola era al centre de Londres, i cada dia ens hi desplaçàvem des dels nostres barris respectius per passar d'un sistema de control a un altre. Aleshores les coses eren més senzilles: menys diners, res d'aparells electrònics, poca tirania de la moda, cap amigueta. No teníem res que ens distraigués del nostre deure social i filial, que era estudiar, aprovar els exàmens, aprofitar aquestes notes per trobar una feina i, llavors, muntar-nos una vida més plena que la dels pares, però sense intimidar ningú, cosa que ells aprovarien mentre, en privat, la compararien amb la vida que havien portat, que hauria estat més senzilla i, per tant, superior. Per descomptat, mai no es parlava de res d'això: el melindrós darwinisme social de la classe mitjana anglesa sempre es donava de manera tàcita.

—Uns malparits de l'hòstia, els pares —es queixava en Colin un dilluns a l'hora de dinar—. Quan ets petit no els veus cap problema, i llavors t'adones que simplement són com...

—Enric VIII, Col? —va suggerir l'Adrian. Començàvem a acostumar-nos al seu sentit de la ironia; també al fet que se'ns pogués girar en contra. Quan ens punxava o ens instava que ens el prenguéssim seriosament, em deia Anthony; l'Alex es convertia en Alexander, i l'inallargable Colin passava a ser Col.

—Tant em faria que el pare hagués tingut una dotzena de dones.

—I fos increïblement ric.

—I l'hagués retratat Holbein.

—I hagués enviat el Papa a prendre pel cul.

—Hi ha algun motiu concret perquè siguin això que els has anomenat? —va preguntar l'Alex a en Colin.

—Jo volia que anéssim al parc d'atraccions. I ells han dit que s'havien de passar el cap de setmana tenint cura del jardí.

Exacte: uns malparits de l'hòstia. Menys per a l'Adrian, que escoltava els nostres impropis però rarament s'hi afegia. I tanmateix, o això ens semblava, ell tenia més motius que la majoria. La seva mare havia marxat de casa feia anys i havia deixat que el pare s'espavilés amb l'Adrian i la seva germana. Això va ser molt abans que s'inventés el terme «família monoparental»; aleshores era «una família trencada», i l'Adrian era l'única persona que coneixíem que en vingués d'una així. Això li hauria d'haver suscitat ràbia existencial de sobres, però, fos com fos, no va ser el cas. Deia que s'estimava la mare i que respectava el pare. En privat, nosaltres tres vam analitzar el seu cas i vam arribar a una teoria: que la clau per tenir una vida familiar feliç era no tenir família (o, com a mínim,

que no visqués sota el mateix sostre). Després d'aquesta anàlisi, encara vam envejar més l'Adrian.

En aquella època ens crèiem que estàvem dins d'una mena de centre d'internament, esperant que ens alliberessin per fer la nostra vida. I quan arribés aquest moment, la nostra vida (i el temps en si) s'acceleraria. ¿Com havíem de saber que, de totes maneres, la nostra vida ja havia començat, que ja se n'havia tret algun profit, que ja se n'havia sortit malparat fins a cert punt? I, així i tot, només se'ns alliberaria per posar-nos dins d'un centre d'internament més gran, amb uns límits que al principi resultarien inapreciables.

Mentrestant, passàvem gana de llibres i de sexe, érem anarquistes i meritocràtics. Tots els sistemes polítics i socials ens semblaven corruptes, per bé que ens negàvem a trobar una alternativa que no fos el caos hedonista. L'Adrian, en canvi, ens encoratjava a passar de la teoria a la pràctica, en la vida, amb la idea que els principis haurien de guiar les accions. Anteriorment, l'Alex era considerat el filòsof del grup. Havia llegit coses que els altres dos no havíem llegit i, per exemple, et podia deixar anar tot d'una: «Per la qual cosa no podem parlar i, per consegüent, hem de guardar silenci.» En Colin i jo rumiàvem sobre aquesta idea en silenci durant una estona, llavors fèiem un somriure forçat i continuàvem xerrant. Però, ara, l'arribada de l'Adrian va treure l'Alex d'aquesta posició (o, més ben dit, ens va oferir la possibilitat de triar filòsof). Si l'Alex havia llegit Russell i Wittgenstein, l'Adrian havia llegit Camus i Nietzsche. Jo, en canvi, havia llegit George Orwell i Aldous Huxley, i en Colin, Baudelaire i Dostoievski. Això, per fer-ne una caricatura i prou.

Sí, és clar que érem uns fatxendes... per a què serveix la joventut, si no? Empràvem paraules com ara «Weltanschauung» i «Sturm und Drang», ens agradava dir «això és filosòficament evident en si mateix», i ens asseguràvem els uns als altres que la primera obligació de la imaginació era ser transgressora. Els nostres pares veien les coses d'una manera diferent, imaginant-se els seus fills com éssers innocents exposats de cop i volta a influències perniciososes. Així doncs, la mare d'en Colin es referia a mi com l'«àngel fosc» del seu fill; el meu pare va culpar l'Alex quan em va enxampar llegint *El manifest comunista*; els pares de l'Alex van assenyalar en Colin quan el van sorprendre amb una novel·la negra nord-americana d'aquelles tan fulletonesques. I així la resta. Pel que feia al sexe, passava el mateix. Es pensaven que ens corrompríem els uns als altres per acabar sent allò que més temien: un masturbador incorregible, un homosexual encantador o un llibertí sense escrúpols que anava deixant embarassades pertot arreu. També els feia por el caràcter tancat de l'amistat entre adolescents, el comportament abusador dels desconeguts al metro, l'atracció que poguéssim sentir pel tipus de noia equivocada. Que lluny es trobaven els seus temors de les nostres experiències!

Una tarda, el vell Joe Hunt, com si acceptés el repte de l'Adrian, ens va demanar que discutíssim sobre els orígens de la Primera Guerra Mundial: concretament sobre la responsabilitat de l'assassí de l'arxiduc Francesc Ferran d'Àustria d'iniciar tot l'embolic. Aleshores, la majoria de nosaltres érem uns absolutistes. Ens agradava el Sí o el No, l'Elogi o la Censura, la Culpabilitat o la Innocència (o, en el cas d'en Marshall,

Desassossec o Gran Desassossec). Ens agradava que el joc s'acabés guanyant o perdent, però no pas en taules. I, per tant, per alguns el pistoler serbi, el nom del qual fa temps que m'ha fugit de la memòria, tenia el cent per cent de responsabilitat individual: traieu-lo de l'equació i la guerra no hauria tingut lloc mai. D'altres preferien donar el cent per cent de la responsabilitat a les circumstàncies històriques, que havien abocat les nacions antagonistes a una confrontació inevitable: «Europa era un polvorí que havia d'esclatar en un moment o altre», etcètera, etcètera. Els més anarquistes, com en Colin, argumentaven que tot era producte de l'atzar, que el món existia en un estat de caos perpetu i que només un instint primitiu de voler trobar una explicació per a tot, sens dubte alguna romanalla de la religió, imposava retrospectivament un significat a allò que podria haver passat, o no.

En Hunt va rebre amb un petit assentiment l'intent d'en Colin de posar-ho tot en qüestió, com si la incredulitat malditissa fos consubstancial a l'adolescència, una cosa de la qual calia desempallegar-se. Professors i pares solien recordar-nos carregosament que ells també havien estat joves i que, per tant, podien parlar amb autoritat. Només és una etapa, insistien. La superaràs: la vida t'ensenyarà què són la realitat i el realisme. Però aleshores ens negàvem a reconèixer que ells s'haguessin assemblet mai a nosaltres, i sabíem que nosaltres ens preniem la vida (la veritat, la moralitat i l'art) amb molta més amplitud de mires que els nostres responsabilitzats pares.

—Finn, ha estat molt callat. Vostè va fer circular aquesta patata calenta. El nostre pistoler serbi és vostè, com aquell qui diu. —En Hunt va fer una pausa perquè l'al·lusió fes l'efecte desitjat—. Li faria res explicar-nos què en pensa?

—No ho sé, senyor.

—Què és el que no sap?

—Bé, segons com, no sé què és el que no sé. Això és filosòficament evident en si mateix. —Va fer una d'aquelles petites pauses en què, de nou, ens vam preguntar si ens prenia subtilment el número o si parlava més seriosament que mai—. Fet i fet, això de buscar la responsabilitat de tot plegat no és com fugir per la tangent, en cert sentit? Volem culpar algú per tal que tota la resta quedem exculpats. O culpem un procés històric com a excusa per exonerar les persones. O tot és caos i anarquia, amb la mateixa conseqüència. Em sembla que es donen... o es van donar... un reguitzell de responsabilitats individuals, totes ineludibles, però tampoc un reguitzell tan llarg perquè, senzillament, tothom pugui culpar algú altre. Tot i això, per descomptat, el meu desig d'atribuir aquesta responsabilitat podria ser més aviat un reflex de la meua mentalitat, i no pas una anàlisi imparcial del que va passar. Aquest és un dels problemes centrals de la història, oi, senyor? El tema de la interpretació subjectiva contra l'objectiva, el fet que ens calgui saber la història de l'historiador per tal de comprendre la versió que se'ns exposa.

Es va imposar el silenci. I no, no estava de conya, gens ni mica.

El bonàs d'en Joe Hunt es va mirar el rellotge i va somriure.

—Finn, em jubilo d'aquí a cinc anys. I m'alegraré de donar-li referències si em vol agafar el relleu. —I tampoc no estava de conya.

Un matí, a l'assemblea, el director, amb la veu fúnebre que adoptava per comunicar expulsions i catastròfiques derrotes esportives, va anunciar que ens havia de donar una notícia